

RESERAPPORT ICOM Milano 2016

Generalkonferens på tema *Museums and cultural landscapes*

Viveka Overland deltagare nr 3408

Konferensen som var den 24:e i ordningen under de 70 år ICOM funnits, varade från söndag till lördag 3 – 9 juli* och mötesplatsen var Europas största konferensanläggning MICO i centrala Milano.

Temat för konferensen var kulturlandskapet i dess vidaste bemärkelse och då finns det knappast något mer passande värdland än Italien med sitt universella kulturarv: materiellt och immateriellt, på museer och ute i det fria.

På plats var 3500 delegater - bortåt 4000 människor, funktionärer och värdar inräknade – från hela världen. De flesta från Europa och Asien, med Nordamerika som trea. Officiella språk var engelska, franska, spanska och italienska och de gemensamma sessionerna simultantolkades.

Representerade var 21 fristående organisationer anslutna till ICOM och ICOMs egna internationella kommittéer, trettio till antalet alltifrån AVICOM till UMAC. Själv tillhör jag MPR (Marketing & Public Relations) och följde i stort sett MPR-spåret interfolierat med de gemensamma sessionerna och ett och annat fristående program.

Programmet var upplagt så att de tre första dagarna inleddes med gemensamma program där nyckeltalare av rang bjöd in. Dag fyra ansvarade kommittéerna för program förlagda utanför MICO. Programutbudet omfattade totalt ca 250 inlägg/workshops per dag. Till detta kom introduktioner och business meetings. I de fåtaliga pauserna kunde man besöka en stor kommersiell mäsas utställare av museirelaterat utbud alla grenar. En del länder presenterade sitt museiutbud, exempelvis Kina med en stor monter med traditionella dansare, annars var det mycket teknik och hjälpmedel alltifrån konservering till utställning och museibutik.

Från regn och blåst till subtropisk värme

Uddevalla, Sverige bjöd på sitt bästa res-bort-väder och kontrasten blev enorm med Milanos 30 – 35-gradiga värme och 66 % luftfuktighet. Min avsikt att ta mig till fots till hotellet från flygbussen vid Stazione Centrale (en mastodontbyggnad i senjugend som förebådade Mussoliniarkitekturen i stil och omfång) blev inte genomförd trots tappra försök med för ändamålet införskaffad karta. En taxi räddade mig och den unge chauffören körde genaste vägen till hotellet medan jag konverserade på knagglig italienska.

Hotellet låg bara 10 minuters promenad från MICO och nästa dag inställde jag mig vid entré nr 14 där en stor skylt välkomnade till ICOM Milano. Säkerhetspådraget var massivt, funktionärer och vakter kontrollerade att man hade där att göra innan man släpptes in och upp i den stora konferensanläggningen. Efter att ha checkat in och fått den välfyllda konferensbagen, styrdes kosan mot samlingsalen Gold Plenary som tar 4000 sittande besökare, bokad för det högtidliga öppnandet av konferensen. Salen vilade i ett blått ljus. En påkostad introfilm med åkningar över Italiens kulturlandskap (inte minst städerna) till suggestiv musik gick i en loop och byggde upp förväntningarna och stämningen. Man blev rörd när man skådade ut över folkhavet – museimän och kvinnor från hela världen samlade för gemensam sak.

Gemensamma program

Öppningsceremonin innebar som brukligt, att värdar, lokala potentater och sponsorer höll välkomst- och hyllningstal för saken samt tackade varandra. Företrädare för ICOM och UNESCO, nationella och

regionala politiker och Milanos borgmästare lade ut texten (huvudsakligen på italienska) över vikten av museernas arbete och vad som skulle tima de kommande dagarna.

En särskild punkt handlade om ICOMs 70 års jubileum med utställningen *Where ICOM from* som fanns att beskåda i utställningshallarna. Jag besökte den senare i ett kvadratisk rum som badade i blått ljus – favoritfärgen just nu? Upplägget var kronologisk information på rummets väggar och i mitten en halvsluten cirkulär skärmvägg med personliga kommentarer av ICOM-medlemmar, både på själva väggen och i filmformat med tre simultana loopar inne i cirkeln där det var ordnat med sittplatser. Man hade nog kunnat göra mera av dessa 70 år, men jag misstänker att det är filmerna som får kosta för att dra till sig uppmärksamhet från stressade besökare – mänskliga ansikten och vittnesmål är ju ganska säkra kort vad gäller uppmärksamhetsvärde – och då blir resten vad det blir.

En publikation hade tagits fram som jubileumsgåva till medlemmarna: *Museums, Ethics and Cultural Heritage* presenterades av dess redaktör Bernice L. Murphy, Australien, ordförande i ICOMs etiska kommitté och f.d. vice president i ICOM. Skriften som nu hemförts (liksom övrig litteratur i konferensbagen) till Bohusläns museums bibliotek, tar upp utvecklingen av de etiska koderna. Den första antogs 1986 i Argentina, reviderades 2004 och nu 2016. Murphy betonade att koderna inte är 'lagstiftning' utan tjänar ett medvetandegörande och är en verktygslåda och att det finns olika lösningar på etiska dilemman. Kulturarvet utgörs inte av 'artifacts' (föremål), det utgörs av 'belongings' (tillhörighet till/samhörighet med en kulturhistoria).

Sedan var det dags för första huvudtalaren som introducerades av Gabrina Alekseva, ordförande för de ryska litterära museerna. Huvudtalaren var ingen mindre än *Orhan Pamuk*, den turkiske Nobelpristagaren, men eftersom han inte kunde infinna sig personligen visades en 20 minuter lång video där han deklarerade sin inställning till museer. Han hyllade det lilla museet och satte det i motsats till de stora. Det lilla museet stod för det personliga och demokratiska och de stora företrädde makten, statens intressen. Självt hade han 2014 öppnat ett välbesökt museum i Istanbul *Museum of Innocence*, som bygger på boken med samma namn och på personerna i den. Den består av 83 delar, lika många som kapitlen i boken, och har ca 150 000 besökare om året och bär sina egna kostnader på så vis. Pamuk slog fast att små museer är individualistiska, personliga, flexibla, billiga att driva och demokratiska.

Som om inte detta var nog, nu var det dags för nästa megastjärna: Konstnären *Christo*, ni vet han som tillsammans med sin partner Jeanne Claude brukar packa in byggnader, broar mm i tyg. Han redogjorde för sin filosofi. Sprungen från ryskdominerade Tjeckien avskyr han allt kommunistiskt och all propaganda. Han bor på Manhattan i New York sedan 1958 och 'all konst idag är propaganda' hävdar han. Christo och Jeanne Claude har genomfört stora installationer i USA, Paris, Berlin (Riksdagshuset som tog lång tid att få till), Japan ... alltihop 'totally useless' och exponenter för konstens totala frihet. De ägs av ingen, går inte att köpa eller sälja, är helt finansierade utan reklamsyfte. Christo som är född 1935 bekänner sig till: 'Artists never retire, they simply die'.

Christos framställning fick stående ovationer som inte ville ta slut, men till slut gjorde de det och nu var det slut på dagens gemensamma program. Tisdag och onsdag inleddes också med gemensamma sessioner. Den firade italienske utställningsarkitekten *Michele de Lucchi* berättade om sina uppdrag för Alessi, Siemens, Olivetti m.fl. Han tillhörde den radikala rörelsen under 1970-talet då arkitektur och samhälle stod i fokus. Hans meritlista är en katalog över modern arkitektur- och inredningshistoria med alltifrån skyltning och vägledning på Forum Romanum i Rom till Triennalen i Milano. Många internationella utställningsuppdrag har omfattat inredning/utställningsuppdrag i kulturhistoriska byggnader där han samarbetet med restaurerande arkitekter. Di Lucchispower-point med svartvita bilder ackompanjerade med teckningar och text i typsnitt à la skrivmaskin var späckad

med exempel. Med anledning av temat 'kulturella landskap' slog han fast att vi lever i en känslig tid ('We are in a time of sensibility') där mänskliga relationer, klimat och natur är av avgörande betydelse för framtiden. Museernas uppgift ('Designing museums is a current issue') att vårda och förvalta med hållbarhet och engagemang är en del av arbetet att rädda vår planet. Han avslutade med: 'I walk on ...'

En annan huvudtalare var *Nkando Luo* från Zambia där hon är minister med ansvar för barns utveckling och genusfrågor. Tidigare innehade hon posten som kulturminister. Hon inledde med att berätta att världens första museum skapades på 300-talet BC i Alexandria, men att Afrika idag ligger långt efter övriga världen när det gäller museiverksamhet. Trenden är dock att gå från elitistiska museer till mer folkliga och att bygga museerna som 'nationens kulturella själ'. Något man kämpar med är det stulna kulturarvet som finns i världen och repatriering, men också föreställningen om museer som samlare av 'saker som ingen vill ha' med föremål som fetischer som besitter krafter ('witchcraft') vilket upplevs som utvecklingsfientligt och hämmande på samhällsutvecklingen. Tvärt emot detta anser Luo att museernas uppgift är att främja samhällsutvecklingen och det fria samtalet, att samlingarna ska utgöra ett pedagogiskt verktyg för utbildning och skapa kunskap och stolthet över det förflutna. Och – sist men inte minst – ändra bilden av Afrika från elände till en positiv bild.

En *Memorial Lecture* som jag fick tillfälle att bevista var *ICOM 70 Year's Jubilee Lecture*. Föreläsningen som handlade om den tidigare nämnda publikationen hölls av dess redaktör Bernice Murphy, inleddes med en tyst minut för de två museitjänstemän som fallit offer för ISIS attacker i världsarvet Palmyra. Murphy berättade om ICOMs utveckling från 1946 fram till idag, hur kulturarvet och museiuppdraget formulerats genom åren. Hon visade konstverk från tiden som inspiration och stöd och berättade att ICOM kommer att lansera en ny logotyp under generalkonferensen.

Den nya logotypen som ersätter den gamla mer arkitektoniskt utformade logon, visade sig vara ett typograferat ICOM avslutat med ett skrangligt 'handritat' M – kanske en bild av museernas osäkra tillvaro i en föränderliga tid? Kändes inte särskilt starkt, men säg mig den logga som varit väl mottagen när den ska ersätta det gamla och inarbetade.

MPR

Min kommitté ståtade med ett digert program uppdelat på tema *Making Connections: Stories, People, Values, Landscapes*, inalles 28 programpunkter + business meeting där ny styrelse för de kommande tre åren valdes (ny ordförande i MPR blev Megan Curran, Shedd Aquarium, Chicago) samt dagsutflykt torsdag. Jag ska här försöka sammanfatta utifrån de 26 programpunkter jag bevistade. När det gäller *Stories* handlar historieberättandet om att skapa mening så att människor 'bryr sig'. Berättelsen måste handla om dem som lyssnar, beröra mottagaren – annars överlever historien inte. Ett starkt exempel var hur man gestaltat museet vid Ground Zero där man arbetat med själva det fysiska rummet, porlande levande vatten och mänskliga röster eftersom dessa 'har kvalitéer som ingen teknik kan ersätta'. Det är väldigt viktigt *hur* man berättar – man måste berätta om hemska saker *och* positiva saker, det måste bli en balans. Museerna kan ge hopp och framtidstro, det är en viktig uppgift. Många promotionfilmer visades under dessa dagar – många mycket välgjorda så man förstår att de museer som har råd, lämnar uppgiften till professionella byråer, men utan att släppa innehållet. Detta att hålla på sin profession, den egna kunskapen och känslan för sin egen identitet ('sitt eget DNA'), återkom.

Ungefär hälften av inläggen var att betrakta som ren reklam för det egna museet, vilket i och för sig inte är att förakta, goda exempel är ju alltid intressant att höra om. Exempel på detta var utställningen *Fashion in motion, Italian Style 1951-1990* vid Etnografiska museet i Ljubljana där man satt in modet i sitt historiska och sociala sammanhang, genomfört publika workshops, cat-walks,

vintageförsäljning och marknadsföringen kring detta. Ett annat var de tolv litterära museerna i Ryssland med 256 minnesplatser oftast belägna långt från huvudstaden, som arbetar med metoden 'romanen i landskapet' (open-air-novel) och erbjuder olika resor: eko-turen, turer till häst, etnografiska turen med oxplöjning och repslageri, kulinariska turer samt litteraturfestivaler och hembyggsdagar som drar en stor publik.

Om museer som startat om och nyöppnat fick vi höra om: Leninmuseet i Tampere, Finland som förnyat utställningen med det effektiva verktyget humor, Rijksmuseums i Amsterdams omstart under parollen 'Place of Wonder' med bl.a. populär tecknarskola (Source of Creativity) och Helsinkis stadsmuseum från 1911 som nyöppnade i år med bl.a. 'Museum of Broken Relationships' på nätet och gav de goda råden: välj din spjutspets/det bästa du har, var inte rädd för att sticka ut och gör det på ditt eget sätt. På två månader har man nu haft 90 000 besökare.

En annan trend är 'Dark tourism' att besöka platser med en svår historia, exempel på detta var Sarajevo som Historiska museet för Bosnien-Herzegovina förmedlade. Galipolikusten där 45 000 nyazeeländare och australiensare miste livet en misslyckad militär operation 1915 är också ett sådant landskap med svår kollektiv historia.

Vikten av att bygga relationer kom upp vid flera tillfällen. Kopplingen till en god historia såsom den australienska lungfisken 'Grandad' som finns sedan 1933(!) i Shedd Aquarium och blivit besökarnas favorit. Liksom betydelsen av delaktighet som i exemplet templen i Agrigento, Italien där problemet var att när området blev inhägnat världsarv kände sig lokalbefolkningen exkluderad, utesluten från sitt territorium. Genom att anordna speciella dagar och events har man fått dem att komma tillbaka och återfå intresset för platsen. Vid Lappenranta konstmuseum, Finland har man arbetat med volontärer som finns på plats i utställningarna med vilka besökaren kan dela sin upplevelse med.

Det var fyra programpunkter från holländska museer (nästa MPR-möte ska gå av stapeln i Amsterdam så man bäddade bra för detta). Vi fick oss till livs den spännande historien om hur Amsterdams Rijksmuseum förvärvade två porträtt målade av Rembrandt och marknadsförde detta med TV-reklam, film, events, publikationer mm. Stedelijk museum ville få en yngre publik att besöka museet och anlidade därför sex inflytelserika personer som fick fria händer på sociala medier för att förmedla sin bild av museet, vilket gav resultat. Det finns i Amsterdam 44 museer som samarbetar i projekt, med sponsring och publicering och en film visades om museernas nytta i siffror.

Asien tog plats. Framförallt Kina där det finns 4000 museer med enorma samlingar och nya tillkommer hela tiden. I Kina finns åtta maritima museer och tre nya är på gång. 'The Maritime Silk Road' är ett begrepp som lanseras av Kinas regering. Tempelstaden i Kyoto med elva kulturinstitutioner har tagit fram en gemensam entrébiljett, utformat som ett pass som gäller till alla, och man planerar samverka med en närbelägen shoppinggata. En direkt blandning kommers och museum förekommer i Iran där samma person kan vara museichef, anställd projektledare och driva egen rörelse – hur etiska regler tolkas och tillämpas varierar beroende på omständigheterna, kan man konstatera.

Webben är ju alltid på tapeten och i Tjeckien har man kopplat greppet under parollen *One website for everyone?* 'Nationella Institutet för kulturarvet' förvaltar 14 skyddade besöksmål i 14 regioner som besöks av ca 5 miljoner varje år. Här ersatte man floran av hemsidor med en portal efter noggrann genomförd målgruppsanalys, efter behov och personlighet. Det landade i två primära målgrupper: ägare och besökare. Viktig sekundär grupp var professionella. Utifrån detta byggdes struktur och innehåll (www.npu.cz) – tyvärr ännu inte översatt till engelska.

Detta var ett urval av vad som berättades och som jag hoppas kan vara av intresse. En del framföranden var på mycket bruten engelska och framförda medelstintantilläsning i expressfart (föga kommunikativt) och den obligatoriska inhyrda gurun som gör branding work-shops som klassens roliga timma, förbigås helst med tystnad.

Exkursion

På torsdag arrangerade MPR en utflykt till Fondazione Prada och MUDEC (Museo delle culture). Buss avgick tidigt från MICO till ett f.d. industriområde i Milano där stiftelsen Prada, grundad 1993, bedriver samtidskonstutställningar och biograf. Ett kafé i genomförd 1950-talsretro finns också.

Ursprungsbyggnaderna hade varit ett destilleri som byggts på och kompletterats med nya arkitektritade delar som invigdes för ett år sedan. Vi guidades runt i utställningarna av en svartklädd ung man som betade av dem systematiskt och noggrant. Aktuella utställningar var *Prosecco grottesco* av Thomas Demand på tema grottor, *L'immagine volée* om stulen konst i olika uttryck (Thomas Demand och Manfred Pernice) och *Five car stud* av Edward Kleinholz – en nästan outhärdlig skildring av livets (amerikanska) baksida i form av tredimensionella realistiska scenarios på tema övergrepp. I ett torn som hört till den gamla fabriken fanns installationer av Robert Gober och Louise Bourgeois.

Efter lunch på stanfor vi till MUDEC som visade sig vara ett fantastiskt museum med etnografika, arkitektur och en stor tillfällig Miró-utställning. Innan vi släpptes runt i det vackra nybyggda museet fick vi en introduktion om MUDECs affärsmodell: samarbete med näringslivet med lyckad win-win-effekt under parollen 24 ORE CULTURA (kultur 24 timmar om dygnet). Man gör utställningar som affärsupplägg i samarbete med starka partners som exempelvis Lavazza. Man driver också en exklusiv butik och restaurang. Den permanenta utställningen om arkitektur var pedagogiskt uppbyggd med olika konstruktiva teman: vävning, vikning, stapling, murning osv – finurligt, instruktivt och snyggt gjort!

Bekännelse

Hann genom att skippa sista huvudtalaren David Throsby angående kultur och ekonomi (fy på mig!) på egen hand besöka Chiesa di San Maurizio al Monastero Maggiore, sitta en stund i en park och betrakta hundrast och bouquinister, promenera igenom Vittorio Emanuele-gallerian med sinalyxbutiker (Prada, Versace, Armani, Borsalino ...) och beskåda La Scalas fasad sittandes av värme utslagen på en bänk, innan jag lydigt återvände till MPR-seminarierna på eftermiddagen.

Events

Många tillfällen till möten bjöds och utbudet större än någon kunde klara av. Av de organiserade deltog jag i följande:

Måndagens *Opening Party* på Castello Sforzesco, en tegelborg som började uppföras 1451 av Francesco Sforza och renoverad 1895-1904 samt efter andra världskriget. I Borgen finns kulturhistoriska utställningar, mest berömd är Michelangelos ofullbordade Pietá som han påbörjade vid 89 års ålder och han avled under arbetet med denna. På den stora borggården bjöds underhållning av tidstypiskt klädda musikanter och påföljande mingel.

Visning av Leonardo da Vincis *Cenacolo* eller *Ultima cena* vid Santa Maria delle Grazie var en höjdpunkt. Här fick ICOM-delegaterna anmäla sig till klockade tider för ca 15 minuters besök i refektoriet där den nyligen restaurerade Nattvarden utförd al secco svävade på ena kortväggen mittemot en samtida Golgatascen. Man kan tycka att 15 minuter låter stressigt, men tack vare att man inte släppte in fler än ett tiotal personer åt gången och att vi slussades in genom ett par passager innan vi fick komma in i refektoriet och att det där rådde andäktigt tystnad och blyxtförbud, kändes besöket som en rofylld upplevelse och tillräckligt långt.

Open night på Da Vincimuseet för vetenskap och teknologi på tisdag kväll bjöd bl a på en brett upplagd utställning om vår föda *Tutti a tavola – It's time to eat* – i historiskt perspektiv: vad vi ätit och hur vi lagat maten, ur innehållsligt perspektiv, vad är det vi äter osv. I anslutning till själva utställningen fanns salar för laborationer, matlagning och experiment. Museet som är mycket stort och inhyst i en f.d. klosterbyggnad från 1500-talet med stor vacker mittgårdöppen mot himlen med omgivande promenadgallerier i två våningar, visade naturligtvis mycket om da Vincis verk, bl.a. modeller av hans uppfinningar. Just den här kvällen hade man öppnat portarna med fritt inträde för alla (inte bara ICOM-delegaterna) vilket medförde att köerna ringlade långa utanför museet och att det blev väldigt trångt och en smula arbetsamt att ta sig runt i utställningarna och jag missade t.ex. Enrico Totis fullskaliga ubåt.

Konserten i Milanodomen på onsdagskvällen missade jag emellertid inte. Mycket på grund av god framförhållning (först till kvarn gällde). Direkt efter MPR:s digra program och före konserten bevistades enmottagning för svenska, finska, norska, danska, isländska och tyska delegater på *Palazzo delle Stellines kafé* – ett trevligt initiativ av de nordiska ICOM-föreningarna. Därifrån begav vi oss i god tid till Domen där redan en ansenlig kö bildats. Säkerhetspådraget var stort med militär, kroppsskanning och titt-i-väskan. Väl inne under valvens svalka fick vi njuta av orgel och brassorkester som framförde Händel, Elgar, Rimskij-Korsakov m.fl.

Min sista kväll och direkt efter MPR-exkursionen, deltog jag i *En kväll på Breradär* små mingelbagateller kunde nedsköljas med vin eller vatten och ställets botaniska trädgård besökas, liksom astronomisk utställning och Nationalbiblioteket samt naturligtvis den fantastiska konstsamlingen. Och detta gjorde jag (med mina sista krafter, höll jag på att säga) innan det var dags att ta spårvagnen hem och packa för morgondagens avfärd 6.40.

Sammanfattning och tack

Vad var då nyttan med det hela? Vad som absorberats av hjärta och hjärna är en fantastisk totalupplevelse med mycken information och starka upplevelser – inte minst de många trevliga mötena med kollegor och samhörigheten med dessa. Något att leva på länge i det dagliga arbetet.

ICOMs arbete är viktigt, inte minst pga hotet mot kulturavet i form olaglig handel och krig. Etiska kommitténsarbete ären fråga om överlevnad.

Noteras kan att den växande stormakten Kina kommer inom museivärlden liksom i allt annat. Kineserna utmärker sig med sin goda engelska och professionella presentationer.

Tack svenska ICOM för resebidraget!

**Jag hade inte möjlighet att närvara alla dagarna: söndag 3 juli gick åt till resan Uddevalla – Milano och efter fyra intensiva dagar var det dags för mig att resa hem, vilket tog hela fredagen 8 juli anspråk.*

